

Bartolomeu Valeriu Anania

PATRIARHUL MEU

*Tipărit cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte*

ANDREI

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Volum îngrijit de Preotul Bogdan Ivanov

EDITURA RENAȘTEREA

2017

Cuprins

Patriarhul tinereții mele (<i>† Andrei, Arhiepiscop și Mitropolit</i>)	5
Cuvânt înainte (<i>Pr. Bogdan Ivanov</i>)	7
Amintiri despre Patriarhul Justinian	11
<i>Întâlnirea cu Patriarhul Justinian</i>	11
<i>Cauza ascendenței morale asupra lui Gheorghiu Dej</i>	15
<i>O strategie pe termen lung</i>	18
<i>Unitatea Sinodului și ecumenismul intern</i>	21
<i>Baza materială a Bisericii</i>	23
<i>Statutul de organizare și funcționare al BOR</i>	24
<i>Școlile teologice. Biblia și Cazania</i>	25
<i>Reorganizarea atelierelor. Lupta pentru păstrarea locașurilor de cult</i>	27
<i>Mormântul de la Radu Vodă</i>	29
<i>În apărarea tradiției românești</i>	30
<i>Organizarea vieții monahale</i>	31
<i>Preoții în detenție</i>	34
<i>Intuițiile politice ale Patriarhului</i>	35
<i>Reîntregirea Bisericii</i>	37
<i>Prima canonizare a unor sfinți români</i>	38
<i>Schimbarea de atitudine a puterii politice</i>	39
Sfințirea bisericii din Cermenești, ctitoria I. P. S. Patriarh Justinian	43

Respectiv	Duh nou în obșteea patriarhală	51
	Olivier Clément despre Biserica noastră	57
	Sâmbăta Moșilor	61
	Omagiu	63
	Preafericirea Sa Patriarhul	65
	De din vale	69
	Patriarhia Română la 50 de ani	71
	Justinian, părintele nostru	75
	De vorbă cu Părintele Ioanichie Bălan (fragment)	79
	Din Memorii	97
	<i>Sub patriarhul Justinian</i>	101
	<i>Un Cadillac pentru patriarh</i>	195
	<i>Căi ecumeniste</i>	209
	<i>În India</i>	211
	<i>În Etiopia</i>	223
	<i>Moartea Patriarhului Justinian</i>	241
	Anexă Foto	251

Amintiri despre Patriarhul Justinian*

Am fost rânduit să spun o seamă de cuvinte asupra Patriarhului Justinian și i-am rugat pe organizatori să-mi anunțe cuvântul drept **Amintiri despre Patriarhul Justinian**, pentru că nici pe de parte nu doresc să țin o conferință, o prelegere sau un discurs. Doresc ca vorbele mele să se constituie și în mărturie directă, iar pentru aceasta vă cer iertare de pe acum dacă aceste cuvinte vor fi din când în când înecate în emoție. Există o vârstă a omului când el este copleșit de amintiri, iar acestea nu o dată se rostesc și într'un strop de lacrimă.

Dacă ar fi în față un reporter, m'ar întreba: Cum l-ați cunoscut pe Patriarhul Justinian? Și aș vrea să încep cu răspunsul la această posibilă întrebare.

Întâlnirea cu Patriarhul Justinian

În 1947 eram expulzat din Universitatea din Cluj în urma grevei pe care o condusesem și rătăceam fugăr din loc în loc, urmărit de puterile poliției politice. Căutam un sprijin, ca să mă pot întoarce la studii. Părintele Firmilian, viitorul Mitropolit al Olteniei, care-mi fusese profesor și director la Semina-

---

* Cuvântare rostită liber la 5 iunie 1998 în aula Palatului Patriarhiei, cu prilejul comemorării a 50 de ani de la întronizarea Patriarhului Justinian. Re-luată, cu unele completări și precizări, în dialogul din emisiunea „Credo” a Televiziunii Române, difuzată în seara zilei de 23 iunie 1998. Subtitlurile aparțin redacției. Textul este preluat din volumul *Atitudini*, Arhidiecezana Cluj, 1999, pp. 3-42.

rul Central din București, m'a sfătuit să-l abordez pe Justinian Marina, care era Mitropolit al Moldovei; se afla în plină ascensiune și se bucura de credit politic. Dar mi-a spus un lucru pe care l-am reținut: „E un om care spune verde dacă poate sau nu poate; nu face parte din categoria celor care promit și nu se țin de cuvânt”. L-am pândit pe Mitropolitul Justinian și l-am găsit pe unul din coridoarele Ministerului Învățământului, care pe atunci era și al Cultelor. N'am avut pe nimeni care să mă prezinte, să mă introducă. Am venit lângă el ca un necunoscut; în timp ce vorbea cu altcineva, i-am spus repede păsul și mi-am dat seama că Părintele Firmilian avusese dreptate. A ridicat puțin din umeri și mi-a zis: „Iartă-mă, am alte treburi, alte griji, și nu cred că sunt în situația de a te ajuta”.

Și am plecat, mi-am continuat rătăcirile, pentru ca, în 1948, toamna, să mă aflu în Mănăstirea Bistrița, din Vâlcea, sub ocrotirea mamei mele celei de a doua, care se numea Olga Gologan, stareța și directoarea așezămintelor din această mare mănăstire olteană. Aveam o situație incertă; nu aveam buletin de identitate, izbutisem să-mi dau licența la Sibiu, și mama Olga – așa cum îi spuneam eu și toți apropiații ei – mi-a propus să devin profesor de religie la una din școlile așezămintelor din Bistrița. Dar pentru că Bistrița era mănăstire stavropighială – ținea direct de patriarh, care era acum chiar Justinian Marina –, trebuia o aprobare din partea acestuia, iar pentru ca să obțină o aprobare trebuia să-l convingă că o merit. În acest context, mă găseam la Bistrița, semiclandestin și semiascuns, când în mănăstire, tam-nisam, a apărut mașina patriarhului. Eram într'o cămăruță din dispensarul de lângă poarta mănăstirii și faptele s'au întâmplat așa: Patriarhul mergea către București, venind de undeva de la Herculane, iar pe drum a simțit că o unghie care îi creștea în carne la un picior

Respect pentru oamenii și cărți

Îl supăra din ce în ce mai mult. Aducându-și aminte că la Bistrița se găsește o călugăriță doctor în medicină, s'a abătut pentru ca să o roage să-i opereze unghia năvășă. Mergând la stăreție, surorile Gologan au profitat de ocazie, ca să îi spună că printre alte trebuințe o au și pe aceea a unui profesor de religie la școlile lor. Și i-au spus: „Iată, avem un călugăr, tânăr, licențiat” și m'au lăudat și m'au poleit cum au știut mai bine, cum numai femeile, chiar dacă sunt călugărițe, sunt în stare să o facă. Patriarhul, în timp ce doctorița îi opera unghia, asculta, pentru ca, în cele din urmă, să spună: „Dacă este așa de bun cum spuneți voi, nu vi-l las vouă; îl iau la București, pentru că sunt patriarh tânăr și am nevoie de colaboratori destoinici. Prima calitate a unui conducător este aceea de a se înconjura de colaboratori buni. Unde este acum?”

Maicile au încercat să ocolească adevărul, dar doctorița, neprevenită, m'a dat de gol spunând că sunt în dispensar. El a cerut să fiu adus acolo, iar mama Olga, în anticameră, frângându-și mâinile, mi-a spus întâmplarea.

La vremea aceea, opinia generală despre patriarh nu era deloc favorabilă. Nu comunist, dar colaborator al partidului comunist, începuse deja să fie poreclit „patriarhul roșu”, iar eu mă număram printre cei care credeau aceste lucruri. Datorită faptului că eram mai mult fugăr, toată viața bisericească se desfășura în afara mea, eu fiind mai mult în munți, și despre alegerile din noiembrie 1946, cele uriaș falsificate de comuniști, am aflat cu 23 luni mai târziu, atunci când coboram la poala muntelui și reluam contactul cu lumea. Așa încât, și despre el credeam ceea ce auzeam de la alții. Când am auzit că vrea să mă cheme colaborator la București, m'am scuturat ca de un vis rău. Și am avut atunci o discuție dramatică cu mama Olga, spunându-i că nu mă duc: „Oare nu mă cunoașteți cine sunt și ce sunt, cum aș putea să mă

duc lângă un asemenea om?”. Mama Olga își frângea mâinile, pentru că patriarhul era alături și aștepta. Și mi-a spus o vorbă: „Poate o fi de la Dumnezeu; noi îl știm pe părintele Marina din tinerețe, pentru că a fost o vreme învățător, ca și noi, și nu-l știm nici comunist, nici de om rău, ci de om cumsecade; nu credem noi să se fi transformat chiar așa de repede; du-te, că poate e de la Dumnezeu, pentru Biserică”. Și atunci am spus așa: „Bine, mamă Olga, am să mă duc și am să-l cercetez, am să-l spionez, și dacă mă voi convinge că este omul Bisericii și al neamului, am să rămân lângă el, iar dacă nu voi constata acest lucru, mă voi întoarce la mânăstire, pentru că eu sunt călugăr și nu am nimic de pierdut”. „Bine, mamă”, a zis mama Olga, ușurată, „așa să faci”. A deschis ușa și m’a introdus la Patriarh, care între timp, se încălțase. Audiența aceasta a durat numai câteva minute. Mi-a spus: „Iată, mai-cile te-au lăudat: te iau la mine, la București. Nu știi în ce slujbă am să te pun, dar am nevoie de călugări destoinici”. La care eu m’am simțit obligat să-i spun: „Aș vrea să aflați totuși pe cine chemați lângă Înaltpreasfinția voastră, ca să nu auziți din gura altora. Eu, printre altele, sunt călugărul care a condus greva Universității din Cluj, în iunie 1946, în urma căreia am fost exmatriculat și apoi hăituit de poliția secretă.” Atunci mi-a pus două întrebări scurte și, după răspunsurile mele tot atât de scurte, mi-a spus: „Vii la mine, sunt singur în mașină; ia-ți rasa și vino la București”. I-am cerut îngăduința să mă prezint peste două zile. M’am prezentat și m’a numit intendent al palatului patriarhal. În această calitate, am avut prilejul de a avea cheile toate asupra mea și de a-l spiona; l-am spionat seara, pe gaura cheii, ca să văd dacă își face rugăciunile înainte de a se culca. Și nu mi-au trebuit decât câteva săptămâni pentru ca să mă conving că voi rămâne

Re-lângă el atât cât va îngădui Dumnezeu. Și am rămas peste un sfert de secol – includ în aceștia și anii de pușcărie, pentru că sufletește nu m'am despărțit de el –, convins că, slujindu-l pe el, slujesc Biserica. Și nu m'am înșelat. De aceea, mărturia mea se vrea răspicată, adevărată și din inimă curată.

Cauza ascendenței morale asupra lui Gheorghiu Dej

Și acum, mă voi întoarce cu patru ani mai înainte, asupra unor evenimente pe care le-am auzit mai târziu, atât din gura lui, cât și din gura unor martori. Se știe acum, de către cei mai mulți de bună credință, că Justinian a fost un mare patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prin care Biserica aceasta a străbătut cea mai grea perioadă comunistă, aceea a lui Stalin și Gheorghiu-Dej. Și oameni ca el se nasc o dată la un secol, la două sau la trei; pare un fel de miracol de neexplicat de ce, totuși, într'o perioadă atât de grea, el a izbutit nu numai să facă Biserica să supraviețuiască, dar și să o consolideze.

Am să depun o mărturie – nu e pentru prima dată –, pentru ca să vedeți că totuși Dumnezeu lucrează în istorie. Amintiți-vă de Apostolii Mântuitorului Hristos, care nu pricepeau multe din cele spuse de Învățătorul lor sau din cele întâmplate cu ei, iar Evanghelistul notează: „...iar pe acestea aveau să le priceapă după înviere”. Cu alte cuvinte, avem nevoie, pe de o parte, de perspectiva istorică, pentru ca să înțelegem lucrurile pe dinlăuntru lor, iar pe de altă parte, avem nevoie și de iluminarea Duhului Sfânt.

Vara lui 1944: toate forțele politice din România puneau la cale momentul „23 august”, pentru încetarea războiului, pentru ieșirea României din război, pentru întoarcerea arme-

lor și, deci, pentru înlăturarea dictaturii lui Ion Antonescu. Repet: toate forțele politice cunoscute pe atunci.

Nu este căderea mea – și sunt aici specialiști în acest domeniu – să analizez: eu rostesc doar, complex, ansamblul evenimentelor. La acest eveniment de la 23 august trebuia să participe și Gheorghe Gheorghiu-Dej, șeful Partidului Comunist, care se afla în lagărul din Târgu Jiu. S'a pus la cale evadarea acestuia și transportarea lui, în clandestinitate, până la București, unde să facă joncțiunea cu ceilalți lideri politici. Evadarea a fost pusă la cale de țărăniști. În Râmnicu Vâlcea locuia pe atunci și preotul Ioan Marina, născut în 1901 în Sueștii Cernei din județul Vâlcea, fost preot de țară, fost învățător, fost preot de oraș, fost director al Seminarului Teologic din Râmnicu Vâlcea, un om practic, întreprinzător, specialist în cooperare și militant politic în Partidul Național Țărănesc al lui Maniu și Mihalache. Repet: militant; cel care participa la campaniile electorale. Așa încât, evadarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost pusă la cale de un grup de țărăniști, fără participarea preotului Marina. Gheorghiu-Dej, odată evadat, trebuia să aibă câteva puncte de adăpost, iar acestea au fost trei: Târgu Jiu, prin învățătorul Ion Modoran; Racovița, prin Ioniță Bărbulescu, și Bărbătești, prin Petrișor Iliescu. Aceste lucruri le dețin nu numai din gura patriarhului, ci și din gura acestor trei oameni pe care i-am cunoscut, toți țărăniști. Ultima etapă a fost în Bărbătești, de unde trebuia să fie transportat, de către Petrișor Iliescu, la volan, într'o mașină a lui personală, destul de veche, de abia scăpată de la rechizițiile armatei, și de acolo trebuia să meargă nonstop până la București, bineînțeles, cu legitimații false și cu tot ceea ce presupune o conspirativita-

te. Planul era să nu treacă prin Râmnicu Vâlcea, pentru ca să ocolească, bineînțeles, ariile aglomerate, ci pe lângă Govora și, de acolo, către Slatina, Pitești, București. În apropiere de Govora s'a întâmplat o pană de cauciuc: acesta trebuia neapărat vulcanizat, vulcanizarea nu se putea face decât în Râmnic, în oraș, și s'au sfătuit: „Ce ne facem noi? Unde îl punem pe fugar timp de două, trei ore, cât durează reparația cauciucului? Unde!? La prietenul și colegul nostru, popa Marina, pentru că el nu ne toarnă, asta e sigur”. Și așa se face că preotul Ioan Marina s'a pomenit la ușă cu prietenii săi și cu fugarul; cu evadatul. L-a primit, l-a ospătat, ceilalți au reparat cauciucul și au continuat drumul la București.

Am citit într'un ziar despre o presupusă fantezistă prietenie conspirativă dintre preotul Ioan Marina și Gheorghiu-Dej. Adevărul istoric acesta este: l-a primit, pentru nu știu cât – o oră, o oră și jumătate, două; nu l-a denunțat, dar și-a propus să exploateze la sânge această ascendență morală. Și a exploatat-o. Iubiții mei, aceasta este cheia, dar o cheie pe care Dumnezeu a aruncat-o din cer, pentru că în fața lui Dumnezeu sunt convins că nu întâmplător s'a stricat acel cauciuc de automobil în apropiere de orașul Râmnicu Vâlcea, unde se găsea preotul văduv prin deces Ioan Marina. Sunt absolut convins, în ceea ce mă privește, păstrând proporțiile și distanțele, că nu întâmplător o unghie de la picior l-a supărat pe patriarh în mașină, în timp ce trecea pe lângă Mănăstirea Bistrița, unde mă aflam eu, fugarul și neisprăvitul, pentru numai câteva ore. La vârsta mea, pot depune aceste mărturii și îmi pot mărturisi această credință care este puternică, de nezdruncinat. Așadar, toată păstoria de aproape 30 de ani a patriarhului Justinian

Marina stă sub semnul Providenței dumnezeiești. De aceasta vă rog să nu vă îndoitiți: este un adevăr în fața căruia vor trebui să tacă toate gurile potrivnice.

Mai adaug un lucru: Patriarhul Justinian a avut un sprijin nu atât în Gheorghiu-Dej, care, repet, nu și-a permis cel puțin să-l atingă, cât în Petru Groza, care nu era membru al Partidului Comunist; era ceea ce numeau ei un „tovarăș de drum”, „un intelectual” cu o anumită priză politică, dar care era fiu de preot: toată viața a fost membru în corporațiile bisericesti din Ardeal și apoi membru în Adunarea Bisericească Națională.

Prin vârstă, prin cultură – și nu în ultimul rând prin jovialitate –, Groza avea un ascendent moral asupra conducătorilor de atunci ai Partidului. Când nu putea să ajute direct Biserica, îl informa pe patriarh sau îl prevenea asupra unor puneri la cale. A fost credincios: a lăsat cu limbă de moarte să fie înmormântat cu preot; a fost înmormântat chiar de patriarhul Justinian, cu sobor de preoți, cu toată cinstirea; Patriarhul s'a întors atunci acasă trist, abătut, și a spus: „Am pierdut un mare sprijin”.

O strategie pe termen lung

Este momentul să vă spun că m'am numărat printre foarte puținii față de care patriarhul Justinian și-a deschis gândurile cele mai intime, cele mai ascunse. Vă rog să mă credeți: 90% din populația țării nutrea credința că vin americanii și ne salvează; asta era problemă de o lună, de două, de trei, maximum un an, se făceau calcule politice, erau oameni care se autodenunțau la Securitate, pentru a fi închiși, pentru ca, atunci când vin americanii, să-i găsească eroi; se formau guverne în clandestinitate, care se autodenunțau. Am stat eu în-

sumi în închisoare cu foști miniștri fictivi, fantomatici, din vremurile acelea. Nu zic că era o nebunie, dar era aproape o psihoză, iar aceasta întreținută, firește, de politica americană și de unele posturi de radio occidentale. Dar patriarhul ne spunea: „Voi sunteți tineri, credeți că vin americanii. Eu nu voi încerca să vă stingheresc în credința voastră; voi credeți ce vreți. Politica Bisericii însă o fac eu, iar eu sunt convins că americanii nu vin, sau cel puțin nu vin curând, că această stăpânire comunistă este de durată, iar strategia Bisericii trebuie să fie o strategie pe termen lung. Strategia pe termen scurt presupune confruntare cu un dușman inegal. E posibil acest lucru. Sunt câteva exemple în Bulgaria și alte exemple în Rusia, dar eu vreau ca pe durata acestei stăpâniri preoții mei să nu fie în pușcărie, ci în bisericile lor, să facă Liturghie, pe cât este posibil”. Aș vrea să completez acest gând cu ceea ce ne spunea câtorva – nu mai mult de doi, trei, poate patru, inclusiv fiului său, doctorul Marina – mai târziu, peste câțiva ani de zile, când ne-a văzut că într'un fel ne-am descurajat, constatând că nu mai vin americanii și că, totuși, puterea comunistă se înstăpânește. Ne-a spus un lucru extraordinar ca intuiție politică, și anume: „Comunismul se va prăbuși, dar atunci când o să dispară Cortina de Fier și când va trebui să intre în contact direct cu Occidentul; atunci nu va mai rezista, nici ideologic, dar mai cu seamă prin confruntarea civilizațiilor”. Personal, uitasem de această premoniție, dar când a apărut Gorbaciov, mai târziu, și când a căzut Cortina de Fier, mi-am adus aminte cu foarte mare emoție de aceste cuvinte ale patriarhului Justinian.

O strategie pe termen lung presupunea găsirea unui modus vivendi: un dialog cu noua putere și realizarea a ceea ce se